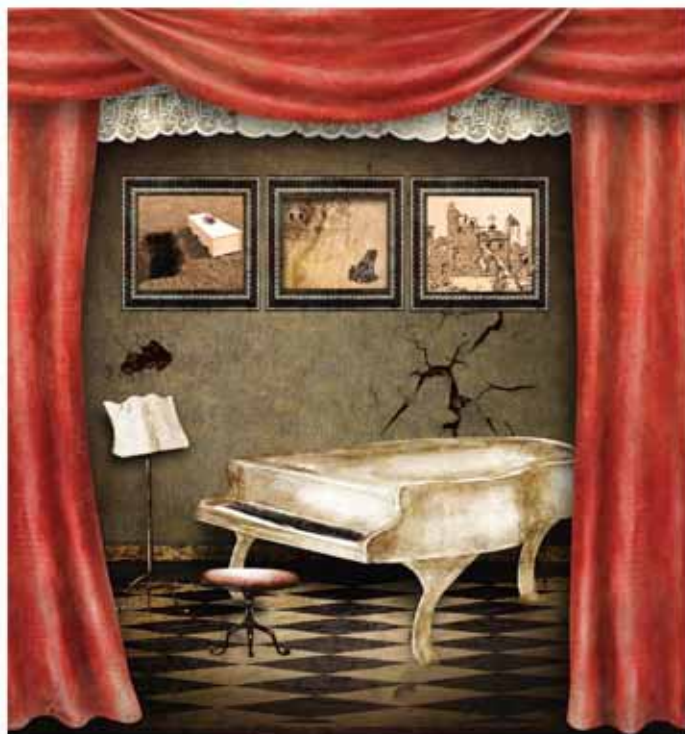

GAÉTAN SOUCY

MÜZİKHOL

ROMAN

Çeviri: İSMET BİRKAN

GAÉTAN SOUCY
MÜZIKHOL

Can Yayınları 2058

Music-Hall!, Gaétan Soucy

© 2002, Éditions du Boréal

© 2012, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatoliait Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Nisan 2012

Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Aysel Bora

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak resmi: © iStockphoto.com, Shutterstock

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1448-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

GAÉTAN SOUCY
MÜZİKHOL

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

İsmet Birkan

GAÉTAN SOUCY, 1958'de Québec, Montreal'de dünyaya geldi. Montreal Üniversitesi'nde gördüğü fizik eğitiminin ardından felsefe mastırı yaptı. İlk romanı *L'Immaculée conception* 1994'te yayımlandı. 1997'de basılan ikinci romanı *L'Acquittement*, Grand Prix du livre de Montreal ödülünü aldı. Bir sonraki yıl yayımlanan üçüncü romanı *La petite fille qui aimait trop les allumettes*, Prix Ringuet de l'Académie des lettres du Québec ve Prix du grand public la presse/Salon du livre de Montreal ödülleri yanı sıra eleştirmenlerden büyük övgüler aldı ve on sekiz dile çevrildi. 2002'de yayımlanan romanı *Müzikhol*, uluslararası birçok ödülün yanı sıra Prix des libraires du Québec ve Prix France-Québec'e layık görüldü ve on iki dile çevrildi. Halen Montreal'de yaşayan yazar, Collège Édouard-Montpetit'de ve Québec Üniversitesi'nde felsefe dersleri veriyor.

İSMET BİRKAN, Türkiye'de Gazi Eğitim Enstitüsü ve Fransa'da Sorbonne ve Toulouse üniversitelerinde Fransız dili, edebiyatı ve uygarlığı konularında öğrenim gördü. 1984'teki emekliliğine dek Gazi Eğitim Enstitüsü'nde çalıştı. Daha sonra Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. 1992 yılından 2004 yılına kadar aynı üniversitenin Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde ve Devlet Konservatuvarı Müzikoloji Bölümü'nde felsefe, estetik, sanat tarihi dallarında öğretim görevlisi olarak çalıştı. Halen yalnız çeviriyle uğraşiyor. Fransa Palmes Académiques nişanı sahibidir.

Denis Marleau için

“Sıradan biri olduğuma, en önemsiz hasmımın bile kesin bozgunumla dalga geçtiğine, ruhumdaki en şiddetli acının herkesin alay konusu olduğuna inanarak sonunda yalnız kaldığımda, bir hangar köşesinde tek başıma imkânsıza kafa tuttum ben. Şimdi bu zaferi kim elimden alabilir? Çünkü değerli olan, kalıcı olan, yalnızlığın çocuğudur. Gerisi aşktır.”

ROGATIEN LONG-D'AILES
Vincent'in Dirilmesi İçin Günce

Yıkımcılığın sevinçleri ve
gizemleri

Birinci bölüm

1

Her şey bir düşünüşle başladı. Delikanlı potinlerini bağlamak için çömeldiği sırada kürekkemiklerinin arasına bir diz darbesi yedi ve inşaat çukurunun dibine dek yuvarlandı. Derinliği on beş metreyi bulan çukur üç adalık bir arsayı kaplıyordu. Oğlan, kendini rulosu açılmış bir halı gibi yamyassı ve soluğu kesilmiş bir halde, bir çamur deryasının içinde buldu. Darbeyi indiren işçi çukurun kenarında duruyor, arkadaşlarından biri de sırtını sıvazlayarak onu tebrik ediyordu. İkisi de gülüyordu. Pek hoşlarına gitmişti bu düşünüş. Oğlan onlara bir işaret yapmak istedi; bir şey yok demek, olayı kendisinin de komik bulduğunu belirtmek ister gibilerden. Fakat ayağa kalkmayı başaramadı. New York'tayız, yirmili yılların sonlarında, bir yıkım şantiyesinde. Delikanlı yeni gelmiş bir göçmendi. En azından kendisi öyle diyordu. Adı, Xavier X. Mortanse'ti.

O gün yıkım işi oldukça zor koşullarda yapılıyordu. Yetkililer, kamu güvenliğinin tehlikede olduğu bahanesiyle, dört köşe iki adayı yıkıma mahkûm etmişlerdi. Ancak birtakım spekülâtif manevraların da kokusu geliyor, dedikodular hız kesmiyordu. Güçlü Yıkımcılar Sendikası birtakım sabotaj eylemlerine karışmış olmakla suçlanıyordu; sanki tam zamanında binaların cepheleri kendi kendine yıkılmış, merdivenleri çökmüş, hatta ölenler

olmuştı. El altından direniş broşürleri dolaşıyordu. “Yerlerine, parayı dünya şehirlerinin dört bucağına akıtacak zengin büroların yerleşeceği süslü binalar inşa etmek için çürük çarık eski evleri tıraşlıyorlar.” İşte böyle şeyler. Evlerin eski sakinleri, mali gücü olmayan yoksul insanlar, düşmanca tavırlı küçük gruplar halinde şantiyenin çevresinde dolanıyorlardı. Ara sıra içlerinden, tımarhanelerde duyulduğu gibi, hiç sebepsiz, öylesine savrulmuş küfürler veya hakaretler yükseliyordu. İşçiler ıslık çalarak işlerini yapıyorlardı. Böylelerini çok görmüşlerdi.

Kısa bir süre önce çırak sıfatıyla alınmış olduğu ekip-te, Xavier X. Mortanse’ın, devamlı uğradığı taciz ve eziyetlerin yıkımcılık mesleğini öğrenmesine ne bakımdan katkıda bulunduğunu kendi kendine sorduğu oluyordu. Böyle sorular sorulacak kadar da vardı doğrusu. Buralı değildi, tamam, ama şu da vardı: Arkadaşlarının yarısı da yabancı ülkelerde doğmuştu. Belki de, taze soğan gibi sıska yapılı olduğundan, piyanolar gibi hantal yapılı bu irikiyim adamlar tarafından içgüdüsel olarak dışlanıyordu. Ne olursa olsun, gençliği, saflığı, komik şivesi ve başı gözü yaran cümleleri, balkabağı gibi şaşkın suratı, dayanılmaz biçimde eşek şakalarına ve itip kakmalara davetiye çıkarır gibiydi. İşlemediği suçları üstüne atıyorlar, kuvveti olmadığını bile bile en ağır alet ve edevatı ona taşıyorlardı. Daha evvelsi gün, muzibin biri –Xavier kim olduğunu bile tahmin ediyordu– yemek tasına bir uyku tozu karışımı koyarak tüm öğle sonrasını öyle baygın bir uyuşukluk içinde geçirmesine sebep olmuştu ki, o gün tamamen içi geçmiş bir haldeyken kim bilir kaç kez kemiklerini kırmasına ramak kalmış olan Xavier hâlâ hayatta oluşuna bile şaşıyordu. Çırak bütün bunları kabul ediyordu. “Meslekte pişiyorum,” diye yazıyordu ablasına. İş arkadaşları, yiyecekler tükenecek olursa kimi yiyeceklerine karar vermek için çöp çekmeye lüzum kal-

mayacağıını söylediklerinde, o da gülerek arkadaşlarının kahkahalarına ortak olmaya çalışıyordu.

Çırak binbir güçlkle doğrulup ayağa kalkabildi. Aynı anda, gökyüzünde, sekiz tonluk bir demir gülle, büyüleyici bir ağır çekim hareketiyle geniş bir parabol çizerek gelip beş katlı bir binanın cephesine bindirdi; cephe külden yapılmış bir şato gibi çöktü. Solgun, ürkek ve çığlık çığlığa bir kuş bulutu, altından kaymakta olan kornişlerden fırlayıp havalandı ve alçıyla tozdan oluşan siyah püre çukura yığıldı. Xavier'nin ciğerleri dibine kadar bununla doldu. Öksürdü, siyahımsı bir balgam çıkardı. Sonra, duman dağılınca, kafasının çarptığı şeyi fark etti. Baretli masaydı (çıraklar için âdet olduğu üzere pembe bir baret, ayrıca elma yeşili bir civcivle de armalanmış), kafası kırılmış olacaktı. Böyle durumlar arada bir bağ oluşturur, o da kafasına çarpan nesneyi tanımak istedi. Aşağı yukarı bir ayakkabı kutusu boyutlarında, cilalı bir tahta kutuydu bu. Bütün bu moloz yığını arasında bulunmasıyla insanı şaşırtan, yaldızlı kilidine minicik bir anahtar sokulu, küçük bir sandığa benzeyen çok güzel ve insanın içini burkan bir kutu. Xavier kimsenin kendisini gözetlemediğinden emin olduktan sonra kutuyu eline aldı. Kimsenin kendisini gözetlemediğinden, zira önceki hafta hiçbir kötülük düşünmeden, öylesine, paslı bir kaşığı cebine sokmuş, bunun üzerine ustabaşı da kışına tekme vurmuştu, çünkü bu işte öğrendiği bir şey varsa o da yönetmelikle şaka etmenin âlemi olmadığıydı. Şantiyede bulunan her şey, resen ve resmen, Yıkımcılar Sendikası'na aitti, bunu kafasından çıkaramayacağı da kesindi.

Bu yüzden nesneyi hemen bulduğu yere bıraktı. Kutunun içinden soluk soluğa, panik içinde tekrarlanan vuruş sesleri geldi. Xavier boynunun ter içinde kaldığını hissetti. Yanlışlıkla gömülmüş bir insan da tabutun tah-talarına aynı çılgnlıkla böyle vururdu. Çırak ne yaptığı-

nı, bunun kendisini ne gibi bir belaya soktuğunu pek bilmeden, bulduğu şeyi bir moloz yığınının altına sakladı ve çukurdan çıkmak için merdivene koştı.

Bir saat sonra öğle sireni duyuldu ve Xavier, her zamanki gibi gözlerinin sevinç yaşlarıyla dolduğunu hissetti. Çukurun önünden tekrar geçti. Kutuyu altına gizlediği moloz yığını bıraktığı gibiydi. Yüzüne, tıpkı tavşanlardaki gibi burnunu oynatmaktan ibaret, kendine özgü bir gülümseme yayıldı. Sonra *lunch* kutusunu aldığı gibi, karnını doyurmak için ekibin yanına gitti.

İşçiler geniş çukurun yanındaki küçük bir arsada toplanmışlardı. Eski bir kalası çimento blokları üzerine köprü gibi yerleştirmişlerdi. Yıkım işçileri tüneğe dizilmiş tavuklar gibi bu kalasın üstüne oturmuş, öğle azıklarını yiyorlardı. Xavier bir an tereddüt etti. İşçiler tıkmaya ve tıknırken laflamaya ara vermiş, pek dostça olmayan bakışlarla kendisini süzüyorlardı. "Lütfen..." dedi Xavier. Bakışarak görüş teatisinde bulundular ve ona da küçük bir yer açmaya razı oldular, iki karış, ama taze soğan gibi sıska olduğu için, onun kışının pekâlâ da sığabileceği bir yer...

Xavier *lunch* kutusunu açtı; aslında bu, onun becerikli ellerinin eseri, kartondan bir ayakkabı kutusuydu. Kapak kutuya, bir çiviyle delinmiş dört delikten geçen iki iple bağlıydı; bir tabutun kapağı gibi açılan pratik ve kullanışlı iner kalkar bir kapak. Xavier önce kutudan karli bir peçete çıkarıp özenle dizlerinin üzerine yaydı ve dört köşesini biraz tükürükle ıslattı; bu ritüel ayrıntı pek çok işçinin merakını kurcalıyordu. Sonra sıra mavi bir peçeteye geldi ve her defasında olduğu gibi, bu peçeteyi süsleyen pembe ve sarı şirin koyunları da gerçekten ablasının mı, orada, uzaklarda, memlekette bıraktığı, o kadar özlediği, her gece mektup yazdığı ablacığının mı, yoksa başkasının mı işlemiş olduğunu sordu içinden. Peçeteyi güzelce önlük gibi gömleğinin yakasına ilişti.

Üstünden yağ süzölen sosislerini ısırmakta olan arkadaşları çırağı göstererek dirsekleriyle birbirlerini dürtüp gülüşüyor, Xavier ise önüne bakarak gülümsemekle yetiniyordu. Poposunun ucuyla iliştiğı yerde, bacakları birbirine dikilmiş gibi sımsıkı yan yana oturuyor, çatalsız, yağsız sirkesiz hiçbir şeysiz salatasını yiyordu. Bayağı etli bir marul yaprağı, yapraklarıyla birlikte bir kereviz sapı, göz sağlığı için yarım havuç ve sulu mu sulu bir turp. Mutlak kuralı, çene kemiklerinin gemi azıya alıp hızlanmasını önlemek için ne yaptığına çok dikkat ederek her lokmayı yılda kaç ay varsa o kadar defa çiğnemektir. Sebze dediğın düşündürücüdür, öyle bir anda hapır hupur yutulmaz. Etimizi ve kemiklerimizi dinçleştiren besine saygı göstermek ve dilini anlamaya çalışmak lazımdır. Sebzeler de, kendi usullerince, konuşurlar; Xavier buna kesinlikle inanıyordu. Bu yüzden, yeme eylemi, tek parça bir şey olarak beden kadar ruhu da ilgilendirirdi. Arkadaşlarında gördüğü gibi, ne olursa olsun her şeyi, üstüne üstlük bir de eti nasıl olursa olsun gövdeye indirmek, mideyi altüst olarak bulma ya da ürkmüş bir ata dönme riskine girmek olurdu. Lokmasını çiğnerken bir yandan da etrafına bakınıyordu. İşin hacmi yarım düzine ekip, yani kendisi dahil altmış kadar adam gerektiriyordu. Arkadaşları öbek öbek boş arsaya dağılmışlardı. “Evleri yıkılmışlar” alanın çevresinde, hareketsiz ve heyecansız öylece duruyordu. İşçilerden uzak ara daha kalabalıklıtlar ve hiçbir şey söylemeden, sabit kurt bakışlarıyla onları gözlüyorlardı. Bütün gözlerde aynı karanlık ve tek yürek bakışı vardı. Atlı polisler, nal sesleriyle evleri yıkılmışların oluşturduğu set boyunca gidip geliyordu, zira öngörülen cenaze töreni nedeniyle karışıklık çıkmasından korkuluyordu. İşçiler yıkımcı argosuyla şarkılar söylüyor, gürültülü bir şekilde konuşuyor, yellenme yarışları yapıyorlardı. İçlerinden biri sandviçinin sonuna gelince artı-

ğını, fazla yağlı bir parçayı köpeğe atar gibi, evi yıkılmışlardan birinin önüne attı. Arkadaşları bu küstahlığa kahkahayla güldüler, bu insanlara karşı hiçbir küçümseme hissi beslemeyen çırak hariç. “Yıkılmış”, ayağının dibine atılan ekmek parçasına gözlerini indirmeye tenezzül bile etmedi. Kinsiz nefretsiz, ama yargılayan bir gözle işçiyi süzüyordu. Ancak, yapılan hakaret karşısında, işçi gruplarının etrafını saran yıkılmışların çemberi daralmıştı ve Xavier, her endişelendiğinde olduğu gibi midesine bir şeyin oturduğunu ve o bölgede kasılma hissetti, son yuttuğu lokmayı mideye indirmekte güçlük çekti. Fakat Kentaurlar¹ denen atlı polisler müdahale edip yıkılmışları dağıttı ve olay şirazesinden çıkmadan kapandı.

O sırada kalabalıkta dalgalanan bir popo gözüktü. Yıkılmışların kafalarının arasından kendine yol açtı ve sonunda kitlenin önüne geçti; bebek pembesi bu popo aslında Filozof lakaplı yaşlı beyefendinin dazlak kafasıydı. Gürültülü kahkahalar, müstehcen şarkılar, kaba danslar o an kesilerek, yerini mütevazı bir duruşa bıraktı; yaşlı adamın oradaki varlığı bile insanları böylesine etkiliyordu. Xavier’ nin yüzü de kâğıttan fener gibi aydınlandı.

Xavier’yi Filozof’a bağlayan dostluk, “basketbol pabuçları olayı” ile başlamıştı. Henüz bir gün önce işe alınmış olan Xavier, ilk iş sabahında şantiyeye gelip kendini tanıtmıştı ki, ustabaşı ona bunun kesinlikle mümkün olmadığını bildirdi. Xavier sordu: “Niye?” Ustabaşı, çırağın şantiyede basketbol pabuçlarıyla çalışamayacağı yanıtını verdi. –İyi ama, bir bareti vardı, değil mi? –Yönetmeliğe uygun potin giymesi de lazımdı. Xavier bunun kesinlikle mümkün olmadığını söyledi. Ustabaşı ortadan kayboldu, bağcıklarından bileğine asılı bir çift potin ka-

1. Yunan mitolojisinde, Tesalya ve Arkadia dağlarında yaşayan yarı at yarı insan yaratıklar. (Y.N.)

dar zaman sonra, geri döndü. Xavier'ye doğru yürüdü; çırak, peşinde kovalayan biri varmış gibi, duvarın köşesine büzüldü. Basketlerini çıkarmaktansa çekip gider, kaçır, yeni bulduğu işini bırakırdı. İşte bu vesileyledir ki, Filozof adı verilen yaşlı beyefendi ilk kez onun lehine aracılık yaparak bir uzlaşmaya varmak için ustabaşısıyla pazarlık etti. Yani sonunda, çırağın basketlerinin üstüne giyebileceği kadar büyük bir çift potin bulundu. *Lunch* saati gelince Xavier moladan yararlanarak bu kurşun kütlelerini ayaklarından çıkarıp atıyordu. O zaman adeta ayakları yerden kesilmiş gibi oluyor, kendini bir yusufçuk gibi hafif hissediyordu.

Filozof, Xavier'nin pembe baretini kaldırıp babaca eliyle başını okşamaya koyuldu. Çevredekilere sordu: "Evet çocuklar, bugün işler nasıl gidiyor?" Xavier'ye de alçak sesle: "Ya sen, küçük, istediğin gibi mi her şey?" Bu adam şantiyenin kıdemlisiydi ve kendisine boş yere Filozof denmiyordu. Üstünde düşünmeden bir şeyi yıkmak elinden gelmiyordu, bu onun takıntısıydı. Ama az konuşuyordu. Cümlelerinin başlıca özelliği, onları hiçbir zaman tamamlamamasıydı; cümleler böylece derin boşluklara açılıyordu. Örneğin şöyle bir iç geçirişle birlikte: "İki günde yıkılacak bir şeyi yapmak için haftalar ve aylar harcamak..." Ardından geniş ufuklara açılan bir sessizlik. Sendika üyesi işçiler etkileniyor, anlamaya çalışıyor, belli belirsiz bir tedirginlik hissediyor, yaşlı annelerini düşünüyorlardı. Evet, adam her zaman böyle yarım kalmış, kafa karıştırıcı, kumda kaybolup giden şeyler söylüyordu. O zaman onlar da ne desinler? Filozof diyorlardı tabii... Sessizlik Kumlarının Filozofu...

Yemek bitince yaşlı adam cebinden alçıdan bir pipo çıkardı; başa *sombrero* geçirmenin insana Meksikalı havası vermesi gibi, bu da ona bir düşünür havası veriyordu. Ona anılarıyla ilgili, binaların hâlâ balyozlarla yıkıldığı,

duvarların yumrukla indirildiği “büyük dönem”le ilgili sorular soruyorlardı. İşçiler dedelerini dinleyen çocuklar gibiydiler. Filozof bir yandan konuşurken bir yandan da parmaklarıyla çırağın saçlarıyla oynuyordu. Xavier, yaşlı adamın gösterdiği bu dostluk karşısında adeta vecde gelmiş, susuyor, gülümsüyordu. İhtiyar sonunda, her şeye karşın hayatını yıkım işinde geçirmiş olmaktan pişmanlık duyduğunu itiraf etti.

“İyi ama arkadaş, öyleyse neden meslekte kaldın?” diye sordu biri, ciddiyetle.

Kumlar Filozofu insanın kendini yeni baştan yarata-mayacağı, her hâl ve şartta bu işin kendi mesleği olduğu ve onun yaşında başka meslek öğrenilemeyeceği şeklinde yanıt verdi.

“Ama artık içimden gelmiyor. Hani derler ya, kanımdan çekilip gitmiş, öyle...”

Ve sendikalılar, işlerinde kendilerini harekete geçiren tutkunun derecesini ölçmeye çalışarak, içindeki bu heyecana hâkim olmayı başarmış olan adamı batıl inancı andıran bir saygıyla seyrediyorlardı.

Fakat hiç kimse aynı fikirde olmak için dünyaya gelmiş değildir. Kanıt mı? İşte iki asistanıyla birlikte Bernie Morlay’ın gelişi. Dinamit uzmanı, lokumlarının sihirli gücü kadar acımasız alayları yüzünden de kendisinden korkulan adam... Kendini beğenmişlik derecesinde mesleğin geleceğini temsil ettiğinin, Sendika’nın yükselen kanadına mensup olduğunun bilincinde olarak, elle yıkımın altın çağını, tuğlalarla göğüs göğüse boğuşmayı, çıplak yumrukları, “büyük dönem”in, Barthakoste, Scafarlati ve şürekası çağının bütün bu folkorunu aşağı görür, bunlara dudak bükerek “ambar yıkıcılar” derdi. Filozof’u da kendine şamar oğlanı yapmıştı. Onu üçkâğıtçının, boş çenebazın biri sayardı. Kimseye selam vermeden, doğrudan ona hitap etti:

“Demek böyle ihtiyar hımbıl, galiba bir kitap yazacakmışsın?”

Gerçekten de akşam olunca Filozof’un uzun yıllar boyunca kafasında evirip çevirdiklerinin meyvesini kâğıda dökmekte olduğuna dair söylentiler dolaşıyordu. Yaşlı adam ne inkâr ediyor ne doğruluyordu. Gizemin sürmesine izin veriyordu.

Morlay dirseğiyle, ekibin tünemiş olduğu kalasa dayanmıştı. Kimseyi takmadan elindeki çiğ soğanı ısırmağa koyuldu.

“Eğer bu doğruysa,” diye devam etti, “belki de işe bir kitap okumakla başlasan daha iyi edersin!”

Bunun üzerine iki asistanı kahkahayı bastı. Herkes Filozof’tan taşı gediğine koyacak karşılığı bekliyordu. Fakat yaşlı adamın belinin büküldüğü, gözlerinin dolduğu görüldü. Xavier elini onun omzuna koydu. Filozof çırağa, az önce azarlanmış bir çocuk gibi, kısa, duygu dolu ve suçlu bir bakış attı. Sendikalılar durumdan rahatsız olarak dağıldı. Dinamitçi gülmeye devam ediyordu. Yedi fersahlık çizmelerini¹ çeken cenaze çanının sesi hava boşluğunu aştı.

2

Söylentilere bakılırsa, Yıkımcılar Sendikası’nın sabotajı sonucu çöken merdiven, yoksul çocuklarından yedi yaşında bir kızcağızı da birlikte götürmüştü. Tabii bu olayın mahalleliyle New York yetkililerinin arasını düzeltere-

1. Çizmeli Kedi’ye gönderme. (Ç.N.)

cek bir yanı yoktu. Küçük kız, kırılan her bir kemiğinin acısını çekerek bir buçuk hafta ölümler pençeleşmişti. Yıkım kararı, gelecekteki evi yıkılmışların suratına fazladan bir şamar teşkil eden bir ivedilikle, bu ölümden üç gün önce imzalanmıştı. Onlar da, sessiz protesto ve hayasiyet şahlanışı olarak, kızcağızın cenaze töreninin sokağın alt başındaki kilisede yapılmasına ve cenaze alayının da yıkım şantiyesini yarararak geçmesine karar vermişlerdi.

Evi yıkılmışların çoğu, ölüye saygı korteji olarak sokağın iki tarafına dizilmiş, daha genç, daha cüretkâr ve isyankâr ruhlu olan bazılarıysa, damlara, kornişlere, sokak lambalarına, direklere tünemişlerdi. Böylelikle, arsanın ortasına toplanmış olan işçilere hâkim durumda bulunuyorlardı. İşçiler orada açıktaydılar. Sığınacak ne çatı vardı, ne duvar, ne de başka bir şey...

Xavier'ye gelince, kalası terk etmemişti. Diğer işçilere katılmak, tehlike ânında tam anlamıyla onlardan biri olmak istememiş değildi. Fakat Filozof ona tatlılıkla, "Sen bu işe karışma küçük," dedikten sonra kendisi de düşünceli bir tavırla uzaklaşmıştı. Çırağın yanında kalan ve sahneyi umursamazca seyreden tek kişi dinamit uzmanıydı ve hâlâ kuru soğanını kütür kütür ısırmaya devam ediyordu. Birkaç dakika boyunca, yalnızca cenaze çanının sessizliği büsbütün vurgulayan bilinçli ve ısrarlı vuruşlarıyla, at nallarının kaldırımaya vuran tok sesi işitildi. Xavier, şuraya buraya tünemiş "yıkılmışlara" emredici işaretler yapan Kentaurları gözetliyordu; fakat gençler bunlara alaylarla meydan okuyor, küstahça selamlar gönderiyordu. Sokak boyunca dizilmiş öbür yıkılmışlara gelince, onlara karşı da polis elinden bir şey gelmiyordu. Hiçbir yasa, yoksul da olsalar yurttaşların bir cenaze alayına saygı göstermesini yasaklamıyordu.

Söz konusu alay nihayet hareket etti, sokakta ağır

ağır Őantiye yönünde yürümeye başladı. *Biniou*¹, tuba, Yahudi kemani, *boıte à clous*², *bandoneon*³ gibi Őeylerden derme çatma bir bando da eşlik ediyordu. İnsanda gidip kendini asma isteği uyandıran ağır ve cansız bir hava çalıyordu. Xavier de kalasından indi ve büyülenmiŐ gibi korteje yaklaştı. Yıkılmışlar tabut geçerken Őapkalarını ellerine alıyor, istavroz çıkartıyor, diz kyor, böyle durumlarda âdet olanı yapıyorlardı. Başı takkeli bir rahip, İtalyan usulünce elindeki haçı yüksekte tutuyordu. Çocuğun yakın akrabalarından oluşan cenaze alayı kalabalık değildi. Ayakları tozluklu, az çok birbirine uygun yeŐilimsi giysili iki adam, sade, süssüz ama yine de bir taş bebek ayakkabısı gibi güzel ve bütün bakıŐların üstüne dikilmesinden nerdeyse mahcup, cilalı ahŐap kutuyu omuzlarında taşıyorlardı.

Bunları uzaktan seyretmekte olan Xavier birdenbire arkadan yakalanıp havaya kaldırıldığını hissetti. Dinamitiyle iki yardımcısıydı bunu yapanlar; Şaka niyetine onu omuzlarına alıp bir süre cenaze bandosunun ritmine uygun adım gitmek istiyorlardı. Son derece sıkılan Xavier lütfen! bırakmalarını söyledi, onlar da sonunda, pis pis sırtarak söyleneni yaptılar.

Kortej yıkımcıların olduğu yere geldi. Bunlar hâlâ arsanın ortasında sıkıŐık bir grup halinde toplanmışlardı. stlerine yağmur gibi çakıltaŐı yağmaya başladı; taş atanlar, yüksek yerlere tünemiş, cepleri taş dolu yıkılmıŐlardı. İŐilerden de öfkeli yuhalar yükseldi, fakat açık açık protestoya cesaret edemiyorlardı, ayrıca korkuları da gittikçe artıyordu. Yeni bir çakıltaŐı sağanağı altında kalınca, bu kez dinamitinin ıracıklarından biri yerden bir kesek ala-

1. Bretagne yöresine özgü geleneksel bir alđı. (Y.N.)

2. (Fr.) ivi kutusu. Uyduruk bir alđı olmalı. (Y.N.)

3. Akordeonun başka bir eŐidi. (Y.N.)

rak tünediği direğin tepesinden işçilerle dalga geçen genç bir yıkılmışı nişan alıp fırlattı. Oğlan yana çekilince kesek dosdoğru gidip tabuta çarparak dağıldı, etrafa saçılan toz toprak arkadaki rahibe isabet etti, rahip ciğerlerinin bütün kuvvetiyle öksürmeye başladı. Kortej durdu, bando sustu. Bir an büyük bir şaşkınlık ve korku yaşandı. Kimse olayın ne yönde gelişeceğini bilemiyordu. Atlı polisler ortalıkta fır dönüyorlardı. Artık yıkımcılar da taş toplamaya başlamış, hatta bazıları direklerdeki yıkılmışlara nişan alıyorlardı ki, Filozof otoriter bir sesle haykırdı: “Hayır! Bu olmaz!” Nihayet kortejden de bir ses yükseldi, çaresiz bir kadın sesi bir çocuk ismini gökyüzüne haykırdı: “Ariane!...” Sonsuz bir kederle yüklü bu çaresiz çağrı bir anda sükûneti, sessizliği ve saygıyı geri getirdi.

Yıkılmışlar tünelerinden toz oldular, sıvıştılar, gözden kayboldular ve kortej, bir maden ocağına girmiş gibi ağır adımlarla, tekrar yola koyuldu. Müzik de, biraz tereddütle, yeniden başladı; fakat notalar, havasızlıktan boğulmuş serçeler gibi birer birer yere düşüyordu; sonunda sadece *bandoneon* birkaç dakika inat etti; fakat çıkan ses can çekişen bir veremlinin ağzına verilmiş bir armonikadan çıkan müziğe benziyordu ve nihayet o da sustu. Sonra kortej de, peşinden uzun bir yıkılmışlar kuyruğunu sürükleyerek bir ara sokakta kayboldu. Ortada sadece yaz öğlesinin, bir sac levha gibi titreyen aşırı ısınmış havası kaldı.

Fakat ister istemez tekrar işe koyulmak gerekti. Kentaurlar ustabaşılara, karışıklığı fiştekleyenleri ve taş atanları kastederek, “Korkmayın, onları bulacağız” diyorlardı. Bütün bu olup bitenler işçilerin öğle şekerlemelelerinin içine etmişti ve kimse memnun değildi. Bazıları aşırı korkuya kapılmış ve bu hallerini saklamayı başaramamışlardı. Ekipler arasında rahatsızlık ve sıkıntı hissediliyordu. Bazıları morallerini düzeltmek için, boğaz te-

mizleme öksürükleri ve türlü çeşitli cırlak seslerle hep birlikte yıkımcılar marşını söylemeye başladı. Yalnız bunu işitmek bile, amacın çilek toplamaya gitmek olmadığını tahmine yetiyordu. Nitekim şurada burada bazı yıkımcılar, belden yukarısı çıplak ve bir dizleri yerde, kafalarını işgal eden kötü fikirleri kovacak özel dualar mırıldanarak toza bulanıyorlardı.

Xavier şantiyede geziniyordu. Şu anda hiçbir göreve verilmiş değildi. Tam anlamıyla ustabaşılardan kaçan biri olmamakla birlikte, gördüğünde onlara doğru koşan biri de değildi. Şu anda alanda hüküm süren çaresizlik ve hazmedilemeyen utanç havası, Xavier'yi üstüne fazla dikkat çekmemeye meylettiriyordu. Onu ensesinden yakalayan, bir kez daha Morlay oldu.

“Şuraya bak!” dedi dinamitçi, burnunu çocuğun yanağına yapıştırarak; nefesi soğan kokuyordu. Şantiyenin öbür tarafında, vincin yanında bazı işçiler toplanmış, el çırpıyorlardı.

“O ne? Ne yapıyorlar?”

“Gel, sana göstereyim, senin Filozof ve çektiği güzel pişmanlık nutukları gerçekte neymiş...”

Morlay görünüşte bir arkadaşlık jesti olarak elini Xavier'nin omzuna attı, fakat gerçekte pazısını kasiyor, çırak da boynunun bir mengenede sıkıldığını hissediyordu. Patlayıcı uzmanı çırağı toplantının olduğu yere doğru sürükledi. Sahne eski bir konut binasının yanında geçiyordu. Binayı dört tahtayla üç vida ayakta tutuyor, yıkım hazırlığı yapılıyordu. Bir grup işçi Filozof'un etrafını sarmış takılıyor, yuhalıyor, gırgır geçiyordu. Xavier başka zaman yıkımcıların o kadar saygı gösterdiği bir adama nasıl böyle davranılabildiğini anlayamıyordu. Anlaşıldığına göre, eğlenmek için, şaka olsun diye yapıyorlardı bunu. “Haydi, haydi!” diye kışkırtıyor, “ihtiyar teke seni!” diyorlardı. Kaçmaya kalkınca yakalanıyor, çembere alınıyor, işin tadının

kaçtığını düşünen ve sinirlenir görünen yaşlı adam, tehdit altındaki bir insan gibi, yumruklarını sıkıp açarak tekrarlıyordu: “Bırakın geçeyim! Artık böyle çocukluklarla işim yok benim. Kanımdan çıktı diyorum size! Bırakın da gideyim!” Fakat tekrar çemberin ortasına itiliyordu.

“Ne yapmak istiyorlar?” diye soruyordu Xavier.

Dinamitçi biraz beklemesini, görmek istediğini göreceğini söyledi.

İşçiler, önce kendi topuğuna sonra yanındakinin eline bir şaplak indirmekten ibaret, gittikçe tizleşen çılgınlıkların eşlik ettiği ve ritmi de gittikçe hızlanan bir dansa başladılar. Xavier ustabaşlarının böyle çirkin bir oyuna bir son vereceklerini sanırdı; ama hayır! Onlar da katılıyor, önce kendi topuğuna sonra yanındakinin eline şaplak atıyor, vs. vs... (amma da tuhaf manzara). Kadans yükseldikçe Sessizlik Kumları da garip bir dönüşüme uğruyordu. Ağzında salyası birikiyor, fazlası dudaklarından aşağı süzülüyordu. İçinden bir şey direnişini sürdürürken boğuk homurtular çıkarmaya başladı; şiddetle başını sallıyor, kendini kaybetmiş gibi hayır diyordu.

Ancak çok geçmeden ritim çılgınlaştı, çılgınlıklar dayanılmaz oldu, kafayı patlatacak dereceye geldi. Filozof da öfkeyle burnundan soluyan bir hayvana dönüşerek bir tür boğa içgüdüleriyle binanın karşısında konuşlandı. Ve birdenbire sıçradı, koca bir kütlelin yere vuruşunu andıran ağır ve güçlü adımlarla atıldı, koşarak kafasını binanın giriş kapısına vurdu. Kapı menteşelerinden fırlayıp devrildi. Hemen aynı anda binadan, bir eliyle bebeğini tutan, öbürüyle içi karmakarışık çeşitli öteberiyle dolu bir puseti iten, çılığına dönmüş bir kadın çıktı.

Filozof, arkadaşlarının alkışları ve gülüşleri arasında, gözleri yuvalarından uğramış, sendeleyerek geri geldi. Tamamen sersemlemiş durumda, diz çöktü. Alnı kana bulanmıştı, kendine lanet eden biri gibi dişlerinin arasın-

dan tükürüyordu. Ve yoldaşlar hemen o anda, vahşi bir neşeyle, tekrar işe koyuldu.

“Hepsi bu kadar da değil,” dedi Morlay uzaklaşırken. Üstündeki küçük kızla birlikte merdiven de bu binada çökmüştü. “Sence, yavrum Xavier, Filozof bunu biliyor muydu, bilmiyor muydu?”

Kalbi merhametle dolu çırak, dişlerinin arasından küfretmeyi sürdüren Kumlar’a yaklaştı. Kalkmasına yardım etmek istediğinde, yaşlı adam şiddetli bir dirsek vuruşuyla çocuğu başından defledi.

3

Sonunda Xavier, bütün öğle vardiyasında, çukurun dibindeki işe yarar delikli tuğlaları taşıyıp üst üste yığma işine verilmişti. Gerçekte tuğlaların içinin boş olması pek fark etmiyordu. En az altmış tanesini bazen tam yüz otuz adımlık mesafelere taşınması gerekiyordu, öyle ki saat altıda paydos sireni çaldığında eğilmesine gerek kalmadan baldırını kaşıyabilecek haldeydi. Öksürüyor, her yanından ter akıyordu. Omuz ve kaburgaları sopa yemiş gibiydi.

Aletler toplanıyor, arkadaşlar şantiyeyi boşaltmaya başlıyordu; Xavier’ye gelince, öylesine hamur gibiydi ki, burnunun ucuna bir şakul takılmış gibi gövdesi öne eğik yürüyordu. Yorgunluktan aptallaşmış bir halde nizami potinlerini ustabaşına geri verirken, iradesinin hâkim olamadığı başı uyumak istiyormuş gibi amirinin omzuna düştü. Adam oğlanın kendine gelmesini sağlamak için nazik davranmayı aklına bile getirmede. Xavier yerden kalkınca –zira tokat sert olmuştu– ustabaşı hangi cehen-nemi istiyorsa oraya defolmasını tavsiye etti ve çırağın

*Birçok edebiyat ödülünün
sahibi, sınıflandırılması güç,
sıra dışı romanların yazarı
Gaétan Soucy, Kafka, Dickens,
Dos Passos gibi isimlerle
karşılaştırılıyor.*

Kendisini yirmili yılların sonunda New York'ta bir limanda bulan, kırılğan, saf ve masum genç Xavier X. Mortanse'in, geçmişine dair sadece üç isim vardır: bileğine dövme olarak yapılmış kendi adı, kız kardeşi Justine'in adı ve Macaristan'da olduğunu hatırladığı Saint Lawrence Irmağı. Gerçekte kim olduğunu bilmeyen Xavier, şehri yavaş yavaş bir yıkım alanına çeviren acımasız ve kaba "yıkıcılar"ın yanında çirak olarak işe başlar. Aşkların, düşlerin, evlerin ve hayatların parçalara ayrılarak birer yıkıntıya dönüştüğü, aynı müzikhollerdeki gibi birçok karakterin birbiri ardına belirip kayboluverdiği bu kocaman şantiyede Xavier de Amerikan rüyasındaki yerini almak umuduyla bir o yana bir yana savrulup durur.

New York'un tüm aşırılıklarının serbestçe sergilendiği bir müzikhol, karakterlerin ise benzersiz ve tekinsiz masal kahramanlarını andırdığı, burleskten fantastiğe, fabldan vodvile birçok türün izlerini taşıyan bu barok romanın yazarı Soucy, edebiyat dünyasının, kendi özgürlüğüne inanan diğer tüm büyük karakterleri gibi kolay kolay unutulmayacak trajik bir kahraman ve XX. yüzyıl edebiyatının dev yapıtları arasında yerini alan, çok katmanlı ve farklı okumalara açık büyük bir eser yaratmış.

Ünlü eleştirmen Pierre Lepape'in dediği gibi "Gaétan Soucy, Fransızca yazan yazarların en iyilerinden biri ve şüphesiz, son yılların tartışmasız en önemli keşfi."

ISBN 978-975-07-1448-1

9 789750 714481